

научные общества, в которых рассматривались и социально-бытовые вопросы. Постепенно в корпоративные общества стали объединяться и средние медицинские работники. Первые попытки коллективной борьбы за свои профессиональные права в Николаеве предприняли в 1905–1907 гг. рабочие предприятий, а среди медиков – служащие аптек. Настоящие профсоюзные организации врачей, разных категорий средних медицинских работников были образованы в 1917 г. Их самостоятельное становление пришлось на тяжелые 1917–1920 гг., что и привело к объединению в одну профсоюзную организацию – губернское отделение союза «Всемирное медицинское общество».

Ключевые слова: медицинские работники, врачи, корпоративные объединения, профессиональные союзы, медики Николаевщины.

Стаття надійшла до редколегії 01.10.2017

УДК 94(477):314.156.5 «1932/1933»

МИКОЛА ЗЕРКАЛЬ

м. Миколаїв

РЕПРЕСИВНИЙ ТИСК НА НАСЕЛЕННЯ З БОКУ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ ПІД ЧАС ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 рр. В РЕГІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ (МИКОЛАЇВ)

У статті досліджується ще один напрямок втілення політики геноциду українського народу з боку комуністичного тоталітарного режиму за матеріалами кримінальних справ які обґрунтовували застосування кримінальних покарань до маси населення в 1932–1933 роках. Дана проблема висвітлена в контексті політики етнічного геноциду українського народу державними правоохоронними органами.

Ключові слова: кримінальна справа, тоталітарна система, комуністичний режим, злочин, геноцид, голодомор, партійний апарат, ідеологія, селянство.

Голодомор це завжди трагедія і забувати про неї неможливо ні на хвилину. Випробування українського народу вже набуло певного висвітлення в наукових доробках, де головну увагу сконцентровано саме на кількості вивезеного збіжжя та померлих від голоду людей. Останнім часом здійснюються також спроби дослідження інших аспектів проведення політики етнічного геноциду українців, наприклад вилучення матеріальних цінностей у населення, нищення спроб опору не лише під час повстань силами регулярної армії, а також запровадження масових репресій по відношенню до можливих керівників антирадянських рухів збройного опору. Процес повернення історичної пам'яті сьогодні надзвичайно важливо підтримувати та забезпечувати державну підтримку наукових досліджень та поширювати здобуті напрацювання серед якомога ширшого кола населення.

Доступ до спецхранів та засекречених фондів державних архівів засвідчують факт

штучного масового голоду в Україні, розкриваючи масштаби та форми втілення жакливної радянської державної політики, але відомчі архіви так і залишаються недостатньо дослідженими та не відкритими науковцям. Автор намагається в своїй статті здійснити одну із спроб дослідити трагедію українського народу мовою реальних кримінальних справ і висвітлити не лише абсурдність самих формулювань покарань, а також і нікчемність процедури фабрикування справ. Дослідником документально доводиться системність, а не виключність, випадковість, репресивних справ щодо українського селянства Миколаївщини і оприлюднюються життєві долі конкретних людей які стали невинними жертвами сфабрикованої та цілеспрямованої державної політики радянського керівництва на всіх щаблях органів державної влади в 1932–1933 роках. Таким чином, останнім часом особливу актуальність, на думку автора, набуває вивчення регіонального краєзнавчого

матеріалу, висвітлення для широкого кола читачів історичної пам'яті, правди, справедливості на задокументованих джерелах та у можливих випадках за допомогою методології усної історії.

Пережиту трагедію голодомору 1932–1933 рр. в Україні однією з перших репрезентувала збірка документів: «Голод 1932–1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів» [38]. Це була лише збірка копій окремих державних офіційних документів якими визнавався сам факт голоду. До цього, всі вони мали статус засекречених. Наприкінці 1990-х років українці отримали можливість самостійно ознайомитись з документами і почати аналізувати факти. В 1991 р. виходить друком книга-меморіал «33-й: ГОЛОД» [99]. Це була перша спроба альтернативними методами, порівняно з офіційною історичною наукою за допомогою усної історії засвідчити вчинені злочини та визначити роль конкретних катів у вчиненому масовому знищенні українців. Всю роботу при підготовці та виданні здійснили В. Маняк та Л. Коваленко. В 1992 р. як упорядники Г. М. Михайличенко і Є. П. Шаталін видають наступну збірку документів і матеріалів по голодомору на Миколаївщині [44].

Значною на регіональному рівні стала колективна праця В. П. Шкварця і М. Ф. Мельника «Миколаївщина: погляд крізь століття. Нарис історії» (1994 р.) В 1996 р. виходить невеликим накладом навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл області «Історія Миколаївщини» П. М. Тригуба, І. С. Павлика, О. В. Білюка [80]. В цьому виданні у доступній для відповідної вікової категорії читачів формі проаналізовано та узагальнено причини і наслідки голодомору 1932–33 рр. на матеріалах Миколаївської області.

Державний архів Миколаївської області у 2000 р. видає збірку документів і матеріалів «Миколаївщина: колективізація сільського господарства і голод (1929–1933)», керівник авторського колективу – М. М. Шитюк [92]. В цій роботі науковці та старшокурсники під керівництвом М. М. Шитюка [90; 91; 92; 93; 94; 95; 98] виклали результати опитувань свідків голодомору, жертв злочину радянської тоталітарної державної машини яким пощастило вижити.

За державної підтримки з 1992 р. здійснюється робота групи науковців над виданням серії книг «Реабілітовані історією» в яких наводяться дані про конкретних громадян які в роки голодомору були репресовані та постраждали від радянських державних органів [99].

Важливою стала публікація краєзнавчої роботи про голодомор в 2002 р. ювілейної книги «Миколаївщина: літопис історичних подій». В сумну річницю 2003 р. видані колективні монографії: «Голод 1932–1933 років на території Миколаївщини» під керівництвом М. М. Шитюка [97], «Трагедія століття: голод 1932–1933 років на Миколаївщині» під керівництвом С. С. Макаруча [79]. Автори документально продемонстрували нелюдську сутність радянської тоталітарної машини в повсякденному житті, коли заради економічних показників було принесено в жертву багатомільйонні людські долі. Трагічні сторінки українського народу знайшли своє висвітлення і в друкованих роботах представників української діаспори, наприклад в Австралії за керівництва Петра Кардаша видано книгу «Злочин» в якій П. Обруч також досліджував голодомор в Трикратському районі Миколаївщини.

В 2004 році В. П. Шкварець та М. Ф. Мельник видають доопрацьоване видання «Історії рідного краю. Миколаївщина», де також висвітлюють події голодомору за місцевими матеріалами [56].

Дослідження голодомору 1932–1933 років на Миколаївщині також висвітлювалась в статтях миколаївських істориків Бахтіна А. М. [30, 31, 31], Є. Г. Горбурова [94], Т. В. Березовської, Ю. В. Котляра [47], П. І. Соболя [70], І. І. Федькова [82], П. М. Тригуба [80], О. П. Тригуба, О. М. Юрчика та багатьох інших.

В 2006 р. виходить друком колективна монографія М. М. Шитюка і К. Є. Горбурова «Миколаївщина в голодних 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 роках» на сторінках якої наведено окремі копії історичних архівних документів які нарешті розсекречені і стали у нагоді для розуміння причин, змісту, економічних і демографічних наслідків цих трагедій [94].

В створеному Українському інституту національної пам'яті проводиться систематична робота по дослідженню та публікації результатів науково-дослідницької роботи з

проблем голодомору 1932–1933 років в Україні в цілому, і на Миколаївщині зокрема. В 2008 році в межах комплексної дослідницької роботи видано «Національну книгу пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні. Миколаївська область». Слід зазначити, що це була колективна робота і до складу авторського колективу входили: М. М. Шитюк, В. П. Шкварець, А. М. Бахтін, О. О. Баковецька, Є. Г. Горбуров, І. Т. Кіщак, В. Ф. Кондрашов, І. Є. Ніколаєв [58].

Нарешті, в 2015 році виходить навчальний посібник «Історія рідного краю: Миколаївщина» під керівництвом М. М. Шитюка в якому міститься окремих урок № 34 про голодомор 1932–1933 років [100]. Для учнів авторським колективом робиться висновок, що запровадження політики на знищення сільського населення було продуманою політикою радянського апарату у зв'язку з провалом хлібозаготівельної кампанії восени 1932 р. До того ж, запровадження «чорних дошок» стало зовнішнім втіленням страшних планів винищення навіть населених пунктів та створення відповідних умов для їх ізоляції і недопущення спроб мігрувати на інші території.

В історіографії дослідження голодомору 1932–1933 рр. на Миколаївщині, як і в цілому по Україні, ми можемо простежити певну трансформацію підходів в оцінках від тимчасових і незначних наслідків неврожаю та порушень балансу зовнішньої торгівлі до цілеспрямованої політики тоталітарної держави на шляху фізичного знищення інакодумства і знищення найбільш міцного конкурента радянської колективної системи обробку землі, проведення політики геноциду по відношенню до селян-українців.

Незважаючи на пануючий голод радянська державна машина продовжувала свою роботу по придушенню навіть спроб виявлення невдоволення здійснюваною політикою геноциду. Місцеве населення намагалось вибороти своє право на життя, але середовище страху та жаху, трансформація психіки під впливом голоду забезпечували володарювання радянської системи. Остаточо незрозуміло, що виступало мотивувальним аргументом в головах виконавців злочинних наказів, адже всі усвідомлювали та бачили, що всіх

виконавців рано чи пізно може чекати доля їх в'язнів. Досліджуючи кримінальні справи, які збереглися до наших днів, типовим прикладом може бути справа групи осіб.

За матеріалами справи № 885 ДПУ Одеської області, Миколаївського відділку з 24 листопада 1932 р. по 17 січня 1933 р. Станом на 24 листопада 1932 р. Шесточенко Серафім Миколайович був взятий під варту за здійснення контрреволюційної агітації спрямованої проти заходів радянського уряду і існуючої економічної системи, підриваючи своїми діями міцність та довіру до радянської влади, зазначені дії підпадали під ст. 54-10 КК УРСР [1, 1].

Останній працював касиром-рахівником Миколаївських машинно-тракторних майстерень, мешкав в м. Миколаєві по вул. Херсонська будинок 19. Народився в 1903 р. в селі Олександрівка Миколаївського району був сином Шесточенко Миколи Андрійовича, якому в 1932 р. було 65 років, священник села Олександрівка. В пореволюційний період був розкуркулений, а майно розпродане за несплату податків. Мати – Шесточенко Марія Іванівна 62 років, була домогосподаркою. З 1914 по 1917 рр. навчався в м. Херсоні в духовному училищі. Після закінчення навчання знаходився при батькові. В 1921 р. був відряджений ячейкою села Олександрівка до губпарткому на 6 місяців де займав різні посади. Наприкінці 1922 р. добровільно вступає в Червону армію, слід зазначити, що своє походження з родини священника приховав. За його свідченням в 1925 р. перебуваючи в прикордонному загоні на румунському кордоні, при арешті декількох чоловік і перебуваючи

Фото. Шесточенко Микола Андрійович

у нетверезому стані побив арештованого, за що і був відданий під суд. Судили його революційним трибуналом в м. Тираспіль і засудили до 5 років тюремного ув'язнення. В 1926 р. був достроково звільнений з Допру. Наприкінці 1926 р. вступив в колектив металістів де і пропрацював до 1927 р. В 1927 р. працював на заводі «Незаможник» до 1928 р. З початку 1928 р. вступив в колектив електриків де пропрацював до кінця 1930 р. Потім був заарештований Миколаївським міським відділом ДПУ і звільнений в кінці 1931 р. за рішенням суду. З кінця 1931 р. вступає в машинно-тракторні майстерні де і пропрацював до арешту. В родині було ще два брати та сестра: Шесточенко Віктор Миколайович – 32 роки, місце перебування було невідомим, Шесточенко Іван Миколайович 19 років також місце перебування було невизначеним, сестра Конюшинська Лідія Миколаївна 26 років, працювала табельницею в тракторних майстернях та мешкала в Миколаєві за адресою вулиця Херсонська, 19. Він був одружений 12 березня 1931 р. на Бобурській (Шесточенко) Марії Іванівні 32 років, дочці великого поміщика, який навіть мав у власності хутір свого власного прізвища та декілька сотень десятин землі – Шило у якої перший чоловік – Бобурський Олександр [1, 8] був білогвардійським офіцером. Останнього органами ЧК в 1921 р. розстріляно. З майбутньою дружиною познайомився в 1921 р. Дружина працювала рахівницею на хімзаводі. Мешкав, на момент ув'язнення в Миколаєві по вулиці Херсонській буд. 19. В матеріалах справи зазначається, що громадянин УРСР, росіянин за національністю, за освітою мав незакінчену середню, а на військовому обліку стояв як молодший керівний склад запасу К-2. Зрозуміло, що дружина особисто себе не проявила як ворог нової влади, але «пляма» «дружини ворога» вплинула всю подальшу долю. На час розгляду справи Серафім Миколайович вже був раніше під слідством в 1925 р. за перевищення повноважень, а саме – побиття арештованого перебуваючи в прикордонному загоні та засуджений до 5 років Допру. Наступне притягнення до відповідальності сталося в 1931 р. коли він звинувачувався за ст. 54-10, але виправданий. 24 листо-

пада 1932 р. було проведено обшук співробітниками: Тоното, Савченко, Смеловим, а також громадянином Матвеєнко. Єдине що було вилучено – 9 аркушів листування. В рапорті зазначалось, що прийшли вони до помешкання в 24 годині 23 листопада 1932 р., але звинуваченого вдома не було, вони сиділи до 4-ї години ранку чекали. Послали Савченко до відділу ДПУ з інформацією про стан справ і подальших дій. Отримавши наказ здійснити обшук, тим і зайнялися. В помешканні була лише сестра звинуваченого яка зазначала, що: «...мол знаємо ми хто там працює, у вас піддають тортурам людей, ось брат ні за що просидів рік і знову беруть...». О 7-й годині ранку прийшов господар з дружиною і його взяли під варту [1, 4].

При першому ж допиті було складено додатковий протокол в якому звинувачений спеціально зазначав, що «ні дружина моя, ні я ніколи не вели розмов спрямованих проти радянської влади і взагалі ніде і ніколи не були присутніми при антирадянських контрреволюційних розмовах. Коли приїздив Петровський до Миколаєва, і чи приїздив взагалі мені невідомо, ніколи розмов з приводу його приїзду у мене з дружиною не було» [1, 8].

За матеріалами справи стає відомо, що основним звинувачувальним аргументом були свідчення свідків, а саме Бабурського Леоніда Івановича, який зазначав, що добре знайомий зі звинувачуваним. В своїх свідченнях особливо підкреслював, що «...вони люди, безумовно, антирадянські, які відчужуються та засуджують все радянське, неухильно ненавидять радянську владу» [1, 10]. Виявилось, що він рідний брат першого чоловіка Марії Іванівни Шесточенко, якого в 1921 р. за контрреволюцію розстріляла Миколаївська ЧК. Типовими для того часу були особисті міркування свідка, які ґрунтувались виключно на особистому ставленні, але в матеріали справи були внесені, наприклад: « припускаю, що в 1920 р. Шесточенко С. М. з наміром проник в партію, щоб прикриваючись званням партійця і партійним квитком, закінчити або отримати освіту собі, а також користуючись знову ж таки партійним квитком, «влаштуватись» при новій владі. Як йому вдалося проникнути до партії, я не чув»

[1, 10 зв.]. Засвідчуючи спільні співбесіди зазначав, що Шесточенко С. М. порівнював теперішній стан селянства з кріпацтвом, при чому висловлювався навіть на користь кріпацтва, заявляючи, що тоді селянам жилося краще, незважаючи на те, що вони працювали на поміщиків [1, 11]. Селяни тоді були ситими і одягненими, а тепер, працюючи в радгоспах та колгоспах пухнуть від голоду. Додавав також, що тепер не лише селяни, а взагалі все населення голодує, вмирає від голоду. Під час бесід наодинці зі свідком підсудний жалівся, що не втік в Румунію, коли служив на кордоні в прикордонній частині, що якби він знав, що в Росії буде такий б....., він давно б вже був за кордоном. Навіть потрапивши за ґрати звинувачений неодноразово співкамерникам розповідав деякі історії про секретну роботу ДПУ, про що він знав зі своєї роботи під час служби на кордоні. Наприклад розповів, що іноді за особливим розпорядженням відкривали кордон для переходу на інший бік осіб з особливими розвідувальними завданнями і потім у обумовлений час та умовними знаками пропускають їх назад. Розповідав також не один раз, що ДПУ в своїй роботі користується методом «підсаджування» в камери до арештованих своїх людей, також під виглядом заарештованих. Чим попереджав співкамерників від зайвих розмов між собою, адже в камері разом з ним знаходилось більше десяти осіб і всі вони це чули.

Другим свідком в цій справі був Конюшинський Володимир Савелійович 1894 р. народження. Він мав нижчу освіту, бідняк, українець, одружений і працював рахівником в центральній майстерні зернорадгоспу ім. Косіора і був одружений на рідній сестрі підсудного.

Володимир Савелійович зазначав, що будучи начальником кінної міліції м. Балти Шесточенко С. М. в нетверезому стані порубав арештованого. Він сам запропонував підсудному після звільнення приїхати до нього та своєї сестри. Шесточенко С. М. завдяки тому, що в судових матеріалах зазначив, що його батько вчитель був достроково звільнений. Після приїзду підсудний відразу продемонстрував своє вороже ставлення до радянської влади. Несподіванкою стало те, що він незва-

жаючи на ревності повісив на стіні портрет розстріляного першого чоловіка своєї дружини та вважав його мучеником який постраждав за Росію, і на думку свідка був антисемітом. Свої реальні погляди підсудний розкривав лише в знайомому колі та серед родичів. Подружжя, свідок, визначав як антирадянське налаштоване, адже заявляли що чекають коли існуючу владу скинуть. «Бандити довели країну до голоду, розорили селян, відправили все за кордон, щоб їх не били й продовжують грабувати, щоб самим залишитись у влади» – неодноразово висловлював ці думки підсудний у присутності свідка. За словами Конюшинського Володимира Савелійовича, Шесточенко С. М. в своїх розмовах постійно підкреслював своє негативне ставлення до позик та підписки, зазначаючи, що народ голодує, а з нього останні копійки витягають. Свідок також зазначав, що Шесточенко С. М. разом із дружиною постійно висловлювали думку, що вони голодують, а влада облігації продати не дозволяє. На час арешту підсудний та його дружина проживали без проблем, адже напередодні влітку він таємно придбав у кулака корову. Особливу увагу слідчі приділили свідченням про те, що підсудний висловлював думку, що робітники повинні кидати станки, не працювати, протестувати проти поганого постачання харчами, а селяни не давати державі хліба. За останній час загострилась класова боротьба на селі. Саме тепер, на його думку, склався момент для того, щоб більшовики програли і втратили владу. Навіть зазначалось, що в 1929 р. до м. Миколаєва мав приїхати Петровський і виступити в

Фото. Конюшинський Володимир Савелійович

цирку, на що Шесточенко С. М. висловив ідею принести доповідачу букет із бомбою, а його дружина ніби провокувала свідка також приєднатись до вчинення терористичного акту проти Петровського. Точно ніби свідків назвати ще він не міг, але згадав Бобурського та Бабенко які його підтримували, пиячили. В своїх свідченнях він робив навіть висновок, що: «Шесточенко – ярий, злісний, прихований ворог радянської влади, який за певних умов здійснював антирадянську агітацію поміж своїх знайомих і може активно із зброєю в руках виступити проти існуючого порядку. Злість його проти більшовиків доходить до того, що він навіть міркує про терористичні акти проти окремих членів уряду, як був випадок з Петровським. При першій нагоді може втекти за кордон» [1, 16].

Ще одним свідком в справі проходив Полегенько Петро Фадійович, 1895 р. народження, народився та виріс в Миколаєві, середньої освіти, незаможний. В 1920 р. і 1924 р. перебував під слідством за службу у білих, але обидва рази засудженням не був. Навіть у своїх свідченнях зазначав, що підсудного бачив лише двічі і то побіжно, майже не розмовляв. Але вирішив «просвітити» слідчих з приводу дружини підсудного та її матері, і зазначив, що при зустрічах з ними чув антирадянські висловлювання, які далеко перевищували будь-які межі невдоволення: «.. вони прямо засуджують існування радянської влади, бажають їй загибелі, критикують уряд та ін. Це лише різних скарг та невдоволень на голод, відсутність товарів, продовольчого постачання. Вони заявляють, що «народ гине і сподівань на позбавлення немає. «товариші» міцно взяли владу в свої руки..». Також висловлював припущення, що якщо такі розмови ведуться в присутності сторонніх осіб, то в родинному колі і сам Шесточенко С. М. розділяє ці погляди і висловлює аналогічні антирадянські думки [1, 17]. Більше додати нічого не міг. Отже навіть припущення щодо можливих висловлювань використовували слідчі як доказову базу. На сторінках справи зафіксоване прізвище слідчого, а саме: уповноважений ОВ Миколаївського міського відділення ДПУ Алютін, нажалі ім'я та по-батькові він не залишив в протоколі допиту. В особистих

свідченнях Шесточенко С. М. зазначав, що про контрреволюційні організації нічого не знає. Антирадянської агітації та розмов не проводив, ні від кого зі своїх родичів або знайомих не чув.

Сам Серафім Миколайович під час слідства теж не мовчав про своїх знайомих, наприклад він дав свідчення щодо чоловіка своєї сестри Лідії – Конюшинського Володимира Савіновича, і зазначив що з часу знайомства з 1926 р. знає його як людину глибоко антирадянську, який непримиримо ненавидить все радянське і з нетерпінням очікує зміни влади, державного заколоту, до того ж він антисеміт. Зазначав у свідченнях, що він походить з родини поліцейського, а сам служив у білих в пошуковому відділенні і здобув навіть чин офіцера. Спілкуючись з Конюшинським В. С. дізнався, що останній досить часто здійснював обшуки у євреїв і забирав цінності, просто грабував і «не потрібні ці копійки які зараз заробляє при радянській владі». З приводу державних позик завжди висловлював думку, що на них підписуються лише дурні, що це добровільно-примусові позики і таке інше. Щодо колективізації висловлював думку, що ця політика спричиняє розорення сільського господарства і загибель селян, що їх змушують колективізуватись, вони дурні раз ідуть до колгоспів і потрібно чинити спротив колективізації та ін. Аналогічні висловлювання були і з приводу хлібозаготівель, що це розорення, голод і загибель для селян. Багато вів розмов з приводу активного вивезення хліба за кордон, і внаслідок чого ми всі голодуємо. Євреїв завжди називав «жидами», висловлював думку, що не зможе серед них працювати. В особистих бесідах зазначав, що Серафім Миколайович хоч і був в Червоній армії, але отримав 5 років ДОПРу, і що його недооцінили. Конюшинський будучи українцем за національністю сам негативно ставився до політики українізації.

Одночасно Глуховим на підставі ордеру № 38 від 19 грудня 1932 р. було заарештовано Шесточенко (Бабурську) Марію Іванівну за антирадянську агітацію.

В своїй анкеті додатково до вищезазначеного додала, що освіта середня, безпартійна, українка за національністю, утримує матір

Шило Ганну Матвіївну (62 роки), син Бабурський Володимир Олександрович 12 років – учень трудшколи [1, 23]. За матеріалами справи стало відомо, що народилась вона в с. Станіславі, її батько тоді був торговцем. На початок її навчання батько залишає дружину і починає спільно жити з поміщицею Шапошніковою, яка володіла власним маєтком, значною кількістю землі та іншого майна, що згодом переписала на батька. З початку навчання в м. Миколаєві жила разом з матір'ю, яка мала власний будинок, здавала в оренду чиновникам квартири та готувала домашні обіди за рахунок чого і утримувалась. В 1916 р. закінчила в м. Миколаєві Маріїнську гімназію і до 1917 р. нічим не займалась. В 1917 р. вийшла заміж за бувшого офіцера Бабуренко Олександра, який після вступу до м. Миколаїв в 1919 р. білих, вступив до їх лав. На початку 1920 р. біля Одеси він потрапляє в полон до Червоної армії. Впродовж місяця був під арештом, потім звільнений і направлений у військову частину до м. Кременчуг, але не поїхав і повернувся до м. Миколаєва в сім'ю. В 1920 р. приймає участь у повстанні кулаків проти радянської влади в селах Станіслав, Олександрівка та інші. Після придушення повстання він переховувався до січня 1921 р. Його було арештовано і через три тижні розстріляно. Марія Іванівна залишалась в м. Миколаїв, жила разом з матір'ю за рахунок наймачів квартир на умовах повного пансіону і почала працювати. В 1928 р. вийшла заміж за Шесточенко Серафіма Миколайовича. Після повернення з ув'язнення її чоловік працював рахівником. В останні три роки постійними друзями родини були: Конюшинський В. С. з дружиною (служив у білих в слідчому відділенні), одружений на сестрі чоловіка – Лідії Шесточенко; Щібриков Марк з дружиною, теж бувший офіцер, який служив у білих; Борков Еразм з дружиною, теж бувший офіцер, служив у білих; Стоянов Олександр Павлович, бувший поміщик, має брата офіцера, який на момент слідства перебував за кордоном в білій еміграції; Іванов Михайло з дружиною, інженер на заводі, його мати володіє будинком в м. Миколаєві, з якого вони напередодні виїхали. Бабенко і Кабанов – співробітники чоловіка, але в останній рік не заходили, Пи-

Фото. Шесточенко (Бабурська) Марія Іванівна

сьменна-Бджилкіна, Ехат Якович, Різник Михайло – співробітники дружини, які заходили лише один раз.

Під час допитів Марія Іванівна підкреслювала, що ні про які контрреволюційні організації не чула і не знала. З приводу антирадянської агітації або антирадянських розмов з свого боку заявила лише те, що мав місце випадок коли перебуваючи в поганому настрої внаслідок важких матеріальних умов, висловлювалась на адресу радянської влади, звинувачуючи її в тому, що вона неправильно втілює свою політику, не забезпечує населення, засуджувала ті заходи які торкались матеріального боку населення, наприклад: робкопівське постачання, відсутність товарів та продовольства. Аналогічні розмови були також з боку її чоловіка та чоловіка його сестри [1, 28].

Вже 23 грудня було заарештовано Конюшинського Володимира Савельйовича за антирадянську агітацію в якості звинуваченого. Сам Конюшинський Володимир Савельйович, росіянин, в 1894 р. народився в с. Катарусино Одеського району Одеської області, в родині безземельного селянина Подільської губернії Ямпольського повіту. В 1910 р. його батька, як хворого паралічем з села Понятовка перевезли в м. Одесу до старшого сина Миколи Конюшинського, який працював в цей час діловодом в електротехнічному училищі Гадзяцького, а Володимир Савельйович в цей час навчався в залізничному училищі на ст. Роздільна. Внаслідок відсутності коштів, змушений був полишити навчання та повернувся до Одеси до брата, саме в цей час помирає батько.

Вступив чорноробочим на Південно-Одеський пивоварний завод з утриманням 50 коп. на день, в родині було 6 осіб: три брати та три сестри. В 1931 р. помирає брат Микола в Зінов'євську, молодший брат розстріляний австро-німцями в 1918 р. в м. Вінниця за приналежність до партії більшовиків. В 1913 р. переїхав до свого зятя Вороновича Олександра Івановича в с. Устинівку Єлісаветградського повіту (Зінов'євськ), де той працював на посаді писаря, а він його помічником. В 1914 р. зятя переводять волосним писарем в с. Вавілово Херсонського повіту, куди і він поїхав. В 1914 р. як сотник ополчення 2-го розряду мобілізований Херсонським військовим присутством і призначений в м. Кишинів в 40-й запасний батальйон, через два місяці його призначили в маршову роту та відправили на німецький фронт молодшим ротним писарем, де той і пробув до 1917 р. Після революції при тимчасовому уряді залишає фронт і повертається до Одеси. Брат в цей час працював в команді виздоровлюючих писарем і його влаштував на 275-й санітарний потяг діловодом, який їздив маршрутом Одеса – Яси. Увесь потяг перейшов у відання Революційного штабу Південно-Західної залізниці. Став начальником потягу і відвозив поранених червоноармійців до Москви. При поверненні почав працювати при білих в карному розшуці в якості молодшого інспектора розшуку. В 1920 р. Одеським воєнкомом Конюшинський Володимир Савельйович призначений діловодом в Більчанський військомат, а потім військовим керівником. Губрозшуком відкликаний та призначений співробітником повітового розшуку в 3-й район, в с. Севериновка, згодом завідуючим слідчою частиною. де і був заарештований. В 1922 р. засуджений ревтрибуналом на 10 років за службу при білих в карному розшуку. Після виходу з Одеського ДОПру поїхав до своєї сестри в с. Олександрівка Миколаївського району де і одружився. В селі працював завюрстомом при сільбуді, а згодом і завідуючим сільбудом. В 1924 р. з с. Олександрівка переїхав в м. Миколаїв де почав працювати в редакції «Червоний Миколаїв» в якості агента з підписки. Через три місяці потсупив кам'янером на Ракетний завод. В 1926 р. працював в Мико-

лаївському лото в якості «галасуна». Після закриття лото поїхав до Кривого Рогу продовжуючи працювати в лото, але і там через 4 місяці лото закрилось. Вступив буфетником в робкооп руднику ім. Карла Лібкнехта. Внаслідок відсутності знань торгівлі вступив до Криворізької окрміліції завідуючим складу. Через три місяці залишив службу і повернувся до Миколаєва. В 1930 р. був під слідством ДПУ за звинуваченням ст. 54–10 за приховування прапорщицького звання, але був звільнений. Вступив на завод «ім. 61 комунара» теслярем, де через 4 місяці не витримавши фізичного навантаження перейшов на посаду табельника, згодом діловода де пропрацював до 25 серпня 1932 р. За пияцтво був звільнений та пішов працювати в зернорадгосп ім. Косіора рахівником в майстерні, де і пропрацював з 4 вересня 1932 р. до 22 грудня 1932 р. – часу взяття під варту [1, с. 30]. Одружений зі Шесточенко Лідією Миколаївною, яка працювала табельницею на тракторній базі. Мав сестер: Березовську Віру Савелівну – домогосподарка, Солів'єву Лідію Савелівну, мешкала в Одесі, також домогосподарка. Дружина брата Миколи, Юлія та її дитина мешкали в Одесі.

При допиті його дружина Шесточенко (Конюшинська) Лідії Миколаївни, яка під час слідства з ним розлучилась, заявила, що Конюшинський В. С. – підозріла і «темна» особистість. Про себе іноді заявляв, що він син ісправника, бувший офіцер, служив у білих, працював в контррозвідці, за що був засуджений до вищої міри покарання – розстрілу. Налаштований антирадянські, часто критикував сучасний стан справ, звинувачував у всьому радянську владу. Причому точно антирадянських розмов вона навести не могла. Зазначала, що часто пиячив, а звідки брав кошти – невідомо, можливо крав на заводі матеріали, але це лише припущення. Пізніше Конюшинський В. С. все це у своїх показаннях спростовував.

Внаслідок всіх процесуальних дій у вироку слідчі зазначили, що було наявне угруповання антирадянських елементів і особливо активними серед них були Шесточенко Серафім Миколайович та його дружина Шесточенко Марія Іванівна, чоловік сестри Шесточенко С. М. – Конюшинський Володимир Савельйович.

Склад злочину полягав в тому, що «..вели між собою і серед своїх знайомих і колег по роботі антирадянські розмови і контрреволюційну агітацію, засуджуючи дії радянського уряду та заходи влади як в місті, так і на селі, і взагалі все радянське, проклинаючи існуючу владу та її порядки, і висловлювали надію на зміну влади, очікували таке від білогвардійців із-за кордону за допомогою інтервенції...» [1, 39]. Також зазначалось, що «...агітуючи за зміну радянської влади та білогвардійську інтервенцію, пов'язуючи свою контрреволюційну агітацію з гострою формою антисемітизму, чим спонукали окремих осіб як проти радянської влади і диктатури пролетаріату в цілому, так і в окремих заходах радянського уряду, і розпалювали міжнаціональну ворожнечу, тобто в злочинах, передбачених ст. 54-10 КК УРСР» [1, 47].

За зібраними матеріалами було винесено вирок уповноваженим ОВ Алютіним, ВР пом. нач. НГО ДПУ Клявінім і нач. НГО ДПУ Ленським застосувати:

1. До звинуваченого Шесточенко Серафіма Миколайовича – вищу міру соціального захисту – розстріл;
2. До звинуваченого Конюшинського Володимира Савельйовича – вищу міру соціального захисту – розстріл;
3. До звинувачуваної Шесточенко Марії Іванівни – п'ять років концентраційних таборів.

У вирокі зазначалось, що речових доказів за справою немає. Тобто лише за усними звинуваченнями та свідченнями, людей засудили до смерті та тривалого терміну ув'язнення. Після розгляду особливої наради при колегії ДПУ УРСР 16 лютого 1933 р. було винесено остаточний вирок, за яким Шесточенко Серафіма Миколайовича було ув'язнено в концентраційний табір на 3 роки [1, 64]; Конюшинського Володимира Савельйовича ув'язнено в концентраційний табір на 3 роки [1, 65]; Шесточенко Марію Іванівну з під варті звільнити, а справу припинити [1, 66].

Відповідно з висновками прокурора Миколаївської області старшого радника юстиції Ю.Б. Бондаря від 30 червня 1989р.: Шесточенко Серафим Миколайович, Конюшинський Володимир Савельйович підпадає під дію ст. 1 Указу Президії Верховної ради СРСР від

16 січня 1989 р. «Про додаткові заходи по відновленню справедливості по відношенню жертв репресій, які мали місце в період 30–40-х і початку 50-х років». Також було визначено, що Шесточенко М. І. була безпідставно притягнута до кримінальної відповідальності з політичних мотивів, вона підлягає реабілітації.

Досліджена справа продемонструвала загальну схему діяльності каральних органів, коли пригадувалось як звинувачення походження із заможної родини, або участь в революційних подіях не на боці переможців. На підставі досліджених справ стає цілком зрозуміло, що вся система судочинства щодо українців була побудована таким чином, аби доказова база відіграла допоміжну і не обов'язкову частину судочинства, а головним було те, що людина вела самостійне господарство, намагалась за будь-яку ціну зберегти відокремлене господарство, намагалась критично мислити та давати свою власну оцінку триваючим перетворенням суспільного життя. В значній мірі, це була свого роду помста за минулу діяльність. Фактично думки ставали одним із доказів вини підсудних. Нажаль ми стали свідками такого ганебного явища, як звинувачення своїх родичів, друзів. Одні українці засвідчували брехню стосовно інших. Таким чином, дослідження засвідчує, що крім політики голодомору радянська система застосувала також відкриту репресивну політику щодо українського населення. На сьогоднішній день задокументовано 2008 справ громадян Миколаївщини які потрапили в лещата терору, збереглись їх кримінальні справи. Досліджуючи трагічні події 1932–1933-х років, автора вражають масштаби людських втрат, причому за кожною цифрою стоїть окрема людина, її життя, сподівання, розчарування і страшна трагедія смерті. Остаточна кількість втрат і по сьогодні залишається дискусійною. Наше суспільство повинно не просто пам'ятати, а уважно досліджувати, відстежувати, узагальнювати сучасні демографічні процеси в українському суспільстві. Постійно пам'ятаючи про від 3,5 до 9 млн замордованих впродовж двох років радянською тоталітарною системою, треба також аналізувати статистику кількості населення сьогодні, адже, наприклад, лише за дев'ять

місяців 2016 року лише в Миколаївській області населення скоротилося на 5,3 тисячі осіб і це без врахування мігрантів, тобто лише за цей період населення Миколаївщини скоротилося на 2–3 села [35].

Пам'ять про покладені жертви українства на вітвар радянського режиму потрібно зберігати і використовувати у вихованні нових поколінь нашої вільної і самостійної держави. Злочинців, які втілювали нелюдські рішення теж треба назвати поіменно і віддати належне на стіні ганьби. Тому науковцям потрібно продовжувати дослідницьку роботу за існуючими документами кримінальних справ та зібраних усних свідчень.

Список використаних джерел

1. Державний архів Миколаївської області (ДАМО), ф.Р-5859, Оп.2, Спр.6359, арк. 1-70.
2. ДАМО, ф. Р-5859, оп. 2, спр. 430, арк. 1-19.
3. ДАМО, ф. Р-8, оп. 1, спр. 201, арк. 28.
4. ДАМО, ф. Р-8, оп. 1, спр. 266, арк. 10.
5. ДАМО, ф. Р-1483, оп. 1, спр. 44, арк. 12.
6. ДАМО, ф. Р-261, оп. 1, спр. 3, арк. 141.
7. ДАМО, ф. Р-256, оп. 1, спр. 323, арк. 8.
8. ДАМО, ф. Р-908, оп. 1, спр. 44, арк. 2.
9. ДАМО, ф. Р-1311, оп. 1, спр. 24, арк. 156.
10. ДАМО, ф. Р-472, оп. 3, спр. 16, арк. 123.
11. ДАМО, ф. П-6, оп. 1, спр. 274, арк. 15-19.
12. ДАМО, ф. П-30, оп. 2, спр. 8, арк. 15-16.
13. ДАМО, ф. П-83, оп. 1а, спр. 8, арк. 7-19.
14. ДАМО, ф. П-13, оп. 1, спр. 4, арк. 6-13.
15. ДАМО, ф. П-130, оп. 1а, спр. 27, арк. 1-3.
16. ДАМО, ф. П-2878, оп. 1, спр. 1, арк. 32-35.
17. ДАМО, ф. П-129, оп. 1а, спр. 29, арк. 12-13.
18. ДАМО, ф. Р-1191, оп. 1, спр. 3, арк. 180-189.
19. ДАМО, ф. Р-687, оп. 1, спр. 195, арк. 25-26.
20. ДАМО, ф. Р-1230, оп. 1, спр. 70, арк. 140.
21. ДАМО, ф. Р-645, оп. 1, спр. 5, арк. 1.
22. ДАМО, ф. Р-1391, оп. 1, спр. 2, арк. 151.
23. ДАМО, ф. Р-1014, оп. 1, спр. 35, арк. 180.
24. ДАМО, ф. Р-1187, оп. 1, спр. 31, арк. 36.
25. ДАМО, ф. Р-950, оп. 1, спр. 15, арк. 8.
26. ДАМО, ф. Р-1454, оп. 1, спр. 12, арк. 105-106.
27. ДАМО, ф. Р-5859, оп. 2, спр. 620, арк. 8-9.
28. ДАМО, ф. Р-5859, оп. 2, спр. 654, арк. 8-12.
29. ДАМО, ф. Р-5859, оп. 2, спр. 655, арк. 8-16.
30. Бахтін А. М. Наслідки голодомору в південних областях України // Гуманітарно-економічні дослідження: Зб. наук. праць. — Миколаїв; Одеса, 2005. — Т.2. — С. 299—309.
31. Бахтін А. М. Причини голоду – геноциду в південному регіоні України // Гуманітарно-економічні дослідження: Зб. наук. праць. — Миколаїв; Одеса, 2005. — Т. 1. — С. 217—226.
32. Бахтін А. М. Репресивно-каральні заходи влади проти селян Півдня України у період голоду 1932–1933 років // Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2005. — Вип. 11. — С. 175—178.
33. Білокін С. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР: джерелознавче дослідження. — Т. 1. — К., 1999. — 448 с.
34. Белоконь С. Механизм большевистского насилия. Конспект исследования. — К., 2000. — 128 с.
35. В этом году в Николаевской области на 100 умерших приходилось 62 родившихся Николаев, Политика – НикВести / 13:45, 17 Ноября, 2016 01055. — Режим доступу: <http://nikvesti.com/news/politics/97780>. — Дата звернення: 19.11.16. — Назва з екрану.
36. Вакулишин С. Чи був голодомор у Києві?. — К., 1997.
37. Гудима А. Кара без вини. — К.: Урожай. — 1993.
38. Голод 1932–1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів / упорядники: Р. Я. Пиріг та ін. — К.: Вид-во політ. літ-ри України, 1990. — 605 с.
39. Голод-геноцид 1932–1933 років на території Миколаївщини: погляди істориків, очевидців, архівні матеріали (до 70-річчя трагедії) / Редкол.: О. М. Гаркуша (голова) та ін. — Миколаїв: Вид-во ім. П. Могили, 2003. — 200 с.
40. Друмов В. І. Документи про трагедію голодомору 1932–1933 рр. на Миколаївщині // Тези доповідей та повідомлень першої Миколаївської обласної краєзнавчої конференції, присвяченої 50-річчю Великої Перемоги. — Миколаїв, 1995. — С. 37.
41. Конквест Р. Жнива скорботи / Р. Конквест. — К.: Либідь, 1993. — 249 с.
42. Кульчицький С. В. 1933: трагедія голоду. — К., 1989. — 50 с.
43. Кульчицький С. В. Україна між двома війнами (1921–1939 рр.). — Т. 11. — К., 1999. — 336 с.
44. Колективізація і голод на Україні: 1929–1933. Збірник матеріалів і документів // АН України. Інститут історії України, упоряд.: Михайличенко Г. М., Шаталіна Є. П. — К.: Наукова думка, 1992. — 736 с.
45. Козирева М. Е. Голод 1921–1923 рр. у німецьких колоніях на Миколаївщині // Наукові праці МФ НАУКМА. — Миколаїв, 2001. — Т. 10. — С. 89—92.
46. Кондрашов В. Документальні свідчення про трагічні події в житті селянства Миколаївщини наприкінці 20-х – на початку 30-х років // «Історія, Етнографія. Культура. Нові дослідження»: III-а Миколаїв. обл. краєзн. конференція. — Миколаїв, 2000. — С. 341—343.
47. Котляр Ю. В. Ментальність південноукраїнського селянина і голодомор 1932–1933 років // Голодомор 1932–1933 років як величезна трагедія українського народу: Матеріали Всеукр. наук. конф. — К., 2003. — С. 185—190.
48. Ліньов А., Шитюк М. Колективізація і голод 1929–1933 років на Миколаївщині // Щотижня. — 1997. — 31 травня; 14, 28 червня; 12, 26 липня.
49. Ліньов А. А. Колективізація та голод 1929–1933 років на території сучасної Миколаївщини // Україна в новому тисячолітті очима молодих фахівців. — Миколаїв, 2000. — С. 54—60.
50. Марочко В. Бодай те лихо не верталось // Сучасність. — 1993. — № 2.
51. Марочко В. Голодомор: біль і жах нашого народу // Культура і життя. — 1990. — 23 вересня.
52. Марочко В. Голодомор: причини і наслідки // Освіта. Спецвипуск. — 1990. — № 1, 2.
53. Марочко В. Голод на Україні (1931–1933 рр.): причини і наслідки // Проблеми історії України: судження і пошуки. — Вип. 1. — К., 1991. — С. 59—68.
54. Марочко І. В., Шаталіна Є. П. Голод на Україні (1932–1933 рр.) // Український історичний журнал. — 1989. — № 7—12; 1990. — № 1.
55. Макарчук С., Степаненко М. Голодомор на Миколаївщині // Рідне Прибужжя. — 2000. — 25 листопада.
56. Мельник М. Три голодомора // Наш город. — 2007. — 12—20 ноября (№ 46). — С. 18.

57. Миколаївщина: колективізація сільського господарства і голод (1929–1933): Док. і матеріали / Авт. кол.: під керівництвом Шитюка М. М. // МННЦ ОДУ ім. І. І. Мечникова, Держ. архів Миколаїв. обл. — Миколаїв: Тетра, 2000. — 212 с.
58. Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні. Миколаївська область. — Миколаїв: Видавництво «Шамрай», 2008. — 864 с.
59. Не тільки про хліб: Голодомор-33 // Південна правда. — 1991. — 23 лютого.
60. Никольчук Н. О голодоморе 1932–1933 гг. на Николаевщине // Южная правда. — 2007. — 24 ноября.
61. Не тільки про хліб: Голодомор-33 // Південна правда. — 1991. — 23 лютого.
62. Про голод 1932–1933 років на Україні та публікацію пов'язаних з цим матеріалів // Комуніст України. — 1990. — № 2.
63. Плясков Л. "Проступок...": [Спогад про голодомор 1933 р.] // Південна правда. — 1990. — 23 грудня.
64. Прусов П. Свідчення про геноцид 1932–33 років: // Губернская неделя. — 2005. — 6 декабря.
65. Смертю смерть подолали: Голодомор в Україні 1932–1933 рр. / Панченко П. П., Литвин В. М., Шитюк М. М. — К., 2003. — 753 с.
66. Плясков Л. "Проступок...": [Спогад про голодомор 1933 р.] // Південна правда. — 1990. — 23 грудня.
67. Прусов П. Свідчення про геноцид 1932–33 років: // Губернская неделя. — 2005. — 6 декабря.
68. Садовничий В. Голодомор 1932–1933 рр. в Україні та на Миколаївщині // Україна в новому тисячолітті очима молодих фахівців. — Миколаїв, 2000. — С. 22–25.
69. Соболев П. Голод-геноцид 1932–1933 років на Миколаївщині: історіографічний аналіз // Гуманітарно-економічні дослідження: Зб. наук. праць. — Миколаїв; Одеса, 2005. — Т. 1. — С. 162–173.
70. Соболев П. Голодомор 1932–1933 років: особливості соціальних патологій // Голодомор 1932–1933 років як величезна трагедія українського народу: Матеріали Всеукр. наук. конф. — К., 2003. — С. 164–173.
71. Серединський О. Голодомор 1932–1933 років на Миколаївщині // Вечерний Николаев. — 2005. — 26 ноября.
72. Серединський О. Голодомор 1932–1933 років: Документи Державного архіву Миколаївської області свідчать // Рідне Прибужжя. — 2003. — 27 березня.
73. Серединський О. Національна трагедія: 1932–1933 рр. : [Миколаївський р-н] // Маяк. — 2005. — листопада.
74. Серединський О. Голодомор 1932–1933 років: [Арбузинський р-н] // Нове життя. — 2005. — 26 листопада.
75. Смугляков К. Люди вмирали, а хліб йшов на експорт // Радянське Прибужжя. — 1993. — 9 вересня.
76. Столяров І. Річниця голодомору на Миколаївщині // Український Південь. — 2002. — 28 листопада. — С. 3.
77. Сторінки голодомору: За спогадами наших земляків // Щотижня. — 1992. — 21 лютого. — С. 7.
78. Толочик П. Хвилина немовчання: Сторінки щоденника із тридцять третього // Рідне Прибужжя. — 2004. — 30 листопада.
79. Трагедія століття: голодомор 1932–1933 років на Миколаївщині / Редкол.: О. М. Гаркуша (голова) та ін. — Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2003. — 471 с.
80. Тригуб П. Трагедія у Пересадівці: Сторінка з історії голоду на Україні в 1932–1933 рр. // V Всеукраїнська конференція «Розвиток історичного краєзнавства в контексті національного і культурного відродження України». — К.; Кам'янець-Подільський, 1991. — С. 314–315.
81. У пам'яті навечно: [Голодомор 1932–1933 рр. у Доманівському р-ні] // Трибуна хлібороба. — 2008. — березня.
82. Федьков І. Голод 1932–1933 років на Миколаївщині // V Всеукраїнська конференція «Розвиток історичного краєзнавства в контексті національного і культурного відродження України». — К.; Кам'янець-Подільський, 1991. — С. 312–313.
83. Фомін І. Випробування голодом // Щотижня. — 1993 — 8 травня. — С. 7–8.
84. Фомін І. Слово про 33-й рік: Спогади свідка // Голос Баштанщини. — 1992. — 10, 14, 17, 21 жовтня.
85. Чорна книга України: зб. документів, архів. матеріалів, листів, досліджень, есе / Упоряд., ред. Ф. Зубанича. — К.: Вид. центр «Просвіта», 1998. — 784 с.
86. Чуніхін В. Голодомор // Південна правда. — 1990. — 28 листопада.
87. Чуніхін В. Дорогою сліз і смерті: [Голод 1932–1933 на Миколаївщині] // Ленінське плем'я. — 1989. — 18 червня.
88. Чуніхін В. Черные зерна 1933 года // Николаевские новости. — 1999. — 10 ноября.
89. Холявко В. Голодомор 1932–1933 років: [Миколаївський р-н] // Маяк. — 2007. — 24 листопада.
90. Шитюк М. Голод 1932–1933 років на території Миколаївщини // Український Південь. — 2005. — 24 листопада — 1 грудня. (№ 45). — С. 6.
91. Шитюк Н. Голод-геноцид 1933 года на территории Николаевщины: К 70-летию трагедии // Южная правда. — 2003. — 23 января; Смугляков К. Люди вмирали, а хліб йшов на експорт // Радянське Прибужжя. — 1993. — 9 вересня.
92. Шитюк М. М. Голод 1932–1933 років на території Миколаївщини // Голод-геноцид 1932–1933 рр. в Україні: історико-політологічний аналіз соціально-демографічних та морально-психологічних наслідків. Матеріали міжнародної конференції. — К. — Нью-Йорк, 2000. — С. 278–298.
93. Шитюк М. М., Бахтін А. М. Південна Україна: колективізація і голод (1929–1933 роки). — Миколаїв: Аскел, 2007. — 512 с.
94. Шитюк М., Горбуров К. Миколаївщина в голодних 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 роках. — Миколаїв: Вид-во І. Гудим, 2007. — 155 с.
95. Шитюк М. М. Голодомори ХХ століття: 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947. — К.: Геліон, 1997. — 60 с.
96. Шкварець В. П., Є. Г. Горбуров, К. Є. Горбуров. Історіософія та історіографія голодів-людоморів на Миколаївщині — Миколаїв: Шамрай, 2008. — 288 с.
97. Шитюк М. М. Голод-геноцид 1932–1933 років на території Миколаївщини // Голодомор 1932–1933 років як величезна трагедія українського народу: Матеріали Всеукр. наук. конф. — К., 2003. — С. 174–184.
98. Шитюк М. М. Голод-геноцид 1933 року: історико-політологічний аналіз соціально-демографічних та морально-психологічних наслідків на території Миколаївщини // Миколаївщина: літопис історичних подій. — Херсон, 2002. — С. 344–363.
99. 33-й: голод: Народна книга – меморіал / Упоряд.: Л. Б. Коваленко, В. А. Маняк. — К.: Рад. письменник 1991. — 584 с.
100. Історія рідного краю: Миколаївщина: навчальний посібник / М. М. Шитюк (кер. авт. кол.), О. О. Баковецька, Н. М. Буглай, М. М. Зеркаль та ін. — Миколаїв: Іліон, 2015. — 628 с.

MYKOLA ZERKAL
Mykolaiv

THE REPRESSION OF THE PEASANTS DURING THE HOLODOMOR 1932–1933 IN NIKOLAEV: THAT FATE OF PEOPLE

Explores another embodiment the direction of the Ukrainian people genocide by the communist totalitarian regime on the basis of criminal cases that justify the use of criminal penalties to the mass of the rural population in 1932–1933. This issue is covered in the context of ethnic genocide of the Ukrainian people and the state party by law enforcement agencies.

Key words: totalitarian system, the crime of genocide, famine, the party apparatus, the ideology of the peasantry.

НИКОЛАЙ ЗЕРКАЛЬ
г. Николаев

РЕПРЕССИВНОЕ ДАВЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕ СО СТОРОНЫ СОВЕТСКОЙ СИСТЕМЫ ВО ВРЕМЯ ГОЛОДОМОРА 1932–1933 гг. В РЕГИОНАЛЬНОМ МАСШТАБЕ (НИКОЛАЕВ)

В статье исследуется одно из направлений реализации политики геноцида украинского народа со стороны коммунистического тоталитарного режима на основании уголовных дел, которые обосновывали применение наказаний к массе населения в 1932–1933 гг. Данная проблема освещается в контексте политики этнического геноцида украинского народа государственными партийными и правоохранительными органами.

Ключевые слова: уголовное дело, тоталитарная система, коммунистический режим, преступление, геноцид, голодомор, партийный аппарат, идеология, крестьянство.

Стаття надійшла до редколегії 12.10.2017

УДК 778.5 (091) (477.7) «1950-1990»

ВАДИМ КІРЧЕВ
м. Миколаїв

ОБЛАСНА РАДА ПРОФСПЛОК – ОРГАНІЗАТОР КІНОАМАТОРСТВА НА МИКОЛАЇВЩИНІ

Стаття розповідає про історію створення Миколаївського обласного кіноклубу, який існував з 1971 по 1993 роки. Автор досліджує роль обласної ради профспілок в об'єднанні кіноаматорів Миколаївської області. Узагальнено значний масив архівних документів, кіноматеріалів, спогади членів обласного кіноклубу, проаналізовано друковані періодичні видання. Аналіз творчої спадщини кіноаматорів Миколаївщини, доводить, що ними створено своєрідний літопис краю. Дослідник наголошує, що творчість кіноаматорів мала велике культурно-просвітницьке значення, сприяла естетичному зростанню молоді, і підкреслює, що проблема збереження цієї спадщини є сьогодні надзвичайно актуальною.

Ключові слова: аматорська кіностудія, обласний кіноклуб, народний самодіяльний колектив, творчість кіноаматорів.

Вивчаючи історію ХХ століття, науковці часто звертаються до оригінальних історичних джерел – кіноматеріалів, при цьому їхній інтерес привертає не тільки офіційна хроніка і кінодокументалістика, але й аматорське кіно, як таке, що не є політично та ідеологічно заангажованим. В той же час історія самого

кіноаматорства і з точки зору історичного джерелознавства, і як окремого виду мистецтва, по суті ще не описана науковцями і залишається актуальною та важливою частиною комплексного дослідження історичного процесу на локальному і глобальному рівнях. Автор розвідки прагне привернути увагу до